

Sag C-388/21

Anmodning om præjudiciel afgørelse

Dato for indlevering:

23. juni 2021

Forelæggende ret:

Landgericht Erfurt (Tyskland)

Afgørelse af:

17. juni 2021

Sagsøger:

A

Sagsøgt:

B

Landgericht Erfurt
[Udelades]

Kendelse

til forelæggelse for

Den Europæiske Unions Domstol

I sagen

A _____
– sagsøger –

[udelades]

mod

B _____
– sagsøgte –

[udelades]

vedrørende erstatning som følge af »dieselskandalen«

har Landgericht Erfurts (den regionale ret i første instans i Erfurt, Tyskland) ottende afdeling for civile sager [udelades]

[udelades]

afsagt følgende kendelse:

I. Sagen udsættes.

II. Den Europæiske Unions Domstol forelægges i henhold til artikel 267 TEUF følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:

1. Sigter artikel 18, stk. 1, artikel 26, stk. 1, og artikel 46 i direktiv 2007/46/EF, sammenholdt med artikel 4, artikel 5 og artikel 13 i forordning (EF) nr. 715/2007, også mod at beskytte individuelle bilkøberes interesser og formue? Omfatter dette også en individuel bilkøbers interesse i ikke at købe en bil, som ikke opfylder de EU-retlige krav, navnlig ikke en bil, som er forsynet med en ulovlig manipulationsanordning som omhandlet i artikel 5, stk. 2, i forordning (EF) nr. 715/2007?

2. Foreligger der i henhold til EU-retten, navnlig effektivitetsprincippet og de grundlæggende europæiske rettigheder samt naturens iboende værdi, et civilretligt erstatningskrav for bilkøberen mod bilfabrikanten ved enhver culpøs – uagtsom eller forsætlig – handling fra fabrikantens side med hensyn til markedsføring af en bil, som er udstyret med en ulovlig manipulationsanordning som omhandlet i artikel 5, stk. 2, i forordning (EF) nr. 715/2007?

A. Faktiske omstændigheder og hovedsagen

Tvisten i hovedsagen er en af de mange »dieselsager«, i hvilke der i hele Europa gøres erstatningskrav gældende mod producenter af biler eller motorer, som er udstyret med en ulovlig manipulationsanordning.

I juli 2017 købte sagsøgeren en brugt Mercedes-Benz personbil, model GLK 200 CDI, af en automobilforhandler. Bilen er udstyret med en dieselmotor, typebetegnelse OM 651, med udstødningsnorm Euro 5, som stammer fra sagsøgte.

I denne sag har sagsøgeren nedlagt påstand om, at sagsøgte skal betale 8 457,47 EUR og fritage sagsøgeren for låneforpligtelser på 15 528,32 EUR, mod tilbagelevering af bilen.

Bilen er udstyret med et system til temperaturbaseret styring af recirkulering af udstødningsgas, det vil sige at recirkuleringen af udstødningsgas reduceres ved bestemte udetemperaturer (såkaldt termisk vindue), hvilket medfører en større udledning af NOx (nitrogenoxid).

B. Relevante bestemmelser i tysk ret

De bestemmelser i tysk ret, der er afgørende for løsningen af tvisten, lyder således:

§ 823 i BGB (den civile lovbog), erstatningspligt

(1) Den der forsætligt eller uagtsomt retsstridigt krænker en andens liv, legeme, sundhed, frihed, ejendom eller andre rettigheder, er forpligtet til at betale erstatning til den pågældende person for den heraf opståede skade.

(2) Samme pligt påhviler den, som tilsidesætter en lov, der har til formål at beskytte en anden. Er det i henhold til lovens indhold også muligt at tilsidesætte loven uden culpa, indtræder erstatningspligten kun, dersom der foreligger culpa.

BGB § 826, urimelig forsætlig skadevoldelse

Den person, der på en urimelig måde forsætligt tilføjer en anden person skade, er forpligtet til at betale erstatning til den pågældende person.

C. De præjudicielle spørgsmåls betydning for afgørelsen af sagen

Efter den forelæggende rets foreløbige opfattelse er det »termiske vindue« i den bil, som sagen drejer sig om, en ulovlig manipulationsanordning som omhandlet i artikel 5, stk. 2, andet punktum, litra a), sammenholdt med artikel 3, nr. 10), i forordning (EF) nr. 715/2007. Det forhold, at der anvendes en sådan manipulationsanordning, giver anledning til det spørgsmål, om der – på grundlag af en beskyttende virkning eller direkte – tilkommer bilkøberen et civilretligt krav selv i tilfælde af, at fabrikanten kun har begået en uagtsom tilsidesættelse af EU-retten. Svaret på dette spørgsmål er afgørende for, om der skal gives sagsøgeren medhold i sagen, idet det må antages at være udelukket, at der i henhold til BGB's § 826 på en urimelig måde forsætligt er tilføjet sagsøgeren en skade, der udløser erstatningspligt. Domstolen har endnu ikke taget stilling til dette spørgsmål. Der er heller ikke tale om *acte clair*.

1. Det første præjudicielle spørgsmål

Med det første spørgsmål ønskes det oplyst, om EU-retten også sigter mod at beskytte individuelle købere, der har erhvervet en bil med en ulovlig manipulationsanordning. I så fald indrømmer tysk ret i henhold til BGB's § 823, stk. 2, nemlig principielt et erstatningskrav.

Sagsøgte kunne ifalde et ansvar uden for kontrakt i henhold til BGB's § 823, stk. 2, sammenholdt med artikel 18, stk. 1, artikel 26, stk. 1, og artikel 46 i direktiv 2007/46/EF og artikel 4, artikel 5 og artikel 13 i forordning (EF) nr. 715/2007. Dette forudsætter, at de nævnte bestemmelse – hver især sig eller samlet set – kan anses for »beskyttende lovbestemmelser«.

I sin anmodning om præjudiciel afgørelse i »brystimplantat«-sagen anførte Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen) følgende om forudsætningerne for at antage, at der foreligger en beskyttende lovbestemmelse [udelades]:

»I henhold til fast retspraksis fra Bundesgerichtshof skal en regel anses for en beskyttende lovbestemmelse som omhandlet i BGB's § 823, stk. 2, hvis dens formål i det mindste også er at beskytte en borger eller enkelte personkredse mod krænkelse af et bestemt retsgode. Det afgørende er herved ikke lovbestemmelsens virkning, men derimod dens indhold og formål, samt om lovgiver ved udstedelse af bestemmelsen netop tilsigtede, eller i hvert fald også tilsigtede, at skabe en retsbeskyttelse til fordel for enkelte borgere eller personkredse som den, der hævdes at være tilsidesat. Det er tilstrækkeligt, at reglen også skal beskytte den relevante interesse hos den enkelte borger, selv hvis den primært tager sigte på almenhedens interesse. På den anden side må anvendelsesområdet for de beskyttende lovbestemmelser ikke blive for bredt. Det er derfor ikke tilstrækkeligt, at den beskyttelse af den enkelte, der opstår ved at følge reglen, objektivt set kan opnås som en refleks af reglen; denne beskyttelse skal derimod være et af formålene med reglen. Desuden skal det virke fornuftigt og acceptabelt set ud fra de samlede regler om erstatningsansvar, at den enkelte borger opnår et erstatningskrav, og det skal under omfattende hensyntagen til hele sammenhængen mellem de regler, som den pågældende forskrift er en del af, undersøges, om lovgiver måske ville være tilbøjelig til at sanktionere en tilsidesættelse af den beskyttede interesse, således at den, der begår tilsidesættelsen, ifalder et erstatningsansvar uden for kontrakt, med alle de bevislættelser for skadelidte, som dette indebærer.«

I den foreliggende sammenhæng er spørgsmålet derfor, om hele EU-retten, navnlig artikel 18, stk. 1, og artikel 26, stk. 1, i direktiv 2007/46/EF samt artikel 5, stk. 2, i forordning (EF) nr. 715/2007 ud over at beskytte almenhedens interesser også sigter mod at beskytte den enkelte køber mod at erhverve et køretøj, der ikke er i overensstemmelse med EU-retten, navnlig et køretøj med en ulovlig manipulationsanordning som omhandlet i artikel 5, stk. 2, i forordning (EF) nr. 715/2007.

2. Det andet præjudicielle spørgsmål

Derudover er spørgsmålet, om der tilkommer bilkøberen et erstatningskrav direkte i henhold til EU-retten – uanset om de EU-retlige forskrifter må anses for beskyttende lovbestemmelser eller ej. Effektivitetsprincippet kunne, sammenholdt med de grundlæggende europæiske rettigheder og naturens iboende værdi, tale herfor.

a) Det EU-retlige **effektivitetsprincip** kræver, at EU-rettens formål ikke omgås, og der ikke lægges urimelige hindringer i vejen for at opnå dem.

De formål, som forfølges med EU-reglerne om godkendelse og emissioner, opnår kun virkning i praksis, hvis begåede overtrædelser udløser sanktioner, og

fremtidige overtrædelser forhindres (jf. også artikel 46 i direktiv 2007/46/EF). Der er behov for en effektiv sanktion med afskrækkende virkning for at sikre målene om høj trafiksikkerhed, et højt niveau af sundheds- og miljøbeskyttelse, rationel energiudnyttelse, effektiv tyverisikring og i givet fald forbrugerbeskyttelse. Dette skal de nationale domstole tage hensyn til (jf. Domstolens dom af 3.10.2013, C-32/12).

Begge faktorer – pålæggelse af sanktioner og præventiv virkning – drages dog tilsyneladende i tvivl i Tyskland. Det hævdes, at Tyskland ikke har fastsat tilstrækkelige sanktioner. Tysk ret indeholder ikke nogen sanktionsregler, som opfylder de EU-retlige krav. Der findes ikke nogen erhvervsstrafferet.

Med henblik på at sikre, at der ydes kompensation for bilfabrikanternes culpøse (uagtsomme eller forsætlige) handlinger for så vidt angår en manipulationsanordning, kræver effektivitetsprincippet muligvis, at disse handlinger udløser sanktioner ved at give bilkøberen ret til at gøre et erstatningskrav gældende mod fabrikanten.

b) På samme måde som effektivitetsprincippet kan **Den Europæiske Unions grundlæggende rettigheder** begrunde et rent EU-retligt erstatningskrav.

Chartret om grundlæggende rettigheder – der er et *living instrument* – finder anvendelse i den foreliggende sag, dvs. det binder og forpligter Den Europæiske Union samt medlemsstaterne (chartrets artikel 51, stk.1). Den omstændighed, at EU-retten – i den foreliggende sag godkendelseslovgivningen for køretøjer – finder anvendelse, indebærer nemlig og er en betingelse for, at de grundlæggende rettigheder, som er sikret ved chartret, finder anvendelse (Domstolens dom af 26.1.2013, C-627/10, præmis 21).

I materiel henseende er navnlig retten til livet (chartrets artikel 2, stk. 1) og retten til respekt for den fysiske og mentale integritet (chartrets artikel 3, stk. 1) relevante – som »økologisk menneskeret«. Disse grundlæggende rettigheder har på grund af deres nære forbindelse til menneskets værdighed i chartrets artikel 1 en direkte virkning for tredjemand eller horisontal virkning [udelades]. De har således bindende virkning mellem private i en civil tvist (jf. Domstolens dom af 17.4.2018, C-414/16, præmis 76 ff.). Dette gælder navnlig for markedsdominerende, statslignende aktører. Hertil kommer princippet om sundhedsbeskyttelse i chartrets artikel 35 GRC, miljøbeskyttelse i chartrets artikel 37 og forbrugerbeskyttelse i chartrets artikel 38, der indeholder optimeringspåbud.

Alle disse grundlæggende rettigheder og principper indebærer vidtrækkende beskyttelsesforpligtelser (jf. også *Gerechthof Den Haags* [appeldomstolen i Den Haag], dom af 9.10.2018, 200178 245/01 – »Urgenda«). Endelig og i det væsentlige er der tale om de grundlæggende europæiske rettigheders retsvirkning og effektive håndhævelse. I henhold til chartrets artikel 51, stk. 1, andet punktum, skal Unionen og medlemsstaterne fremme de grundlæggende rettigheder og principper i chartret. Formålet med denne forpligtelse er at sikre, at de

grundlæggende rettigheder anvendes på omfattende vis, og at beskyttelsen af dem *optimeres*.

c) **Naturens iboende værdi** er et forhold, der kan være beskyttelsesforstærkende i dieselsagerne [udelades]. Nitrogenoxid er særdeles skadeligt for miljøet (jf. også EU-Domstolens dom af 3.6.2021, C-635/18, ECLI:EU:C:2021:437, samt forslag til afgørelse fra generaladvokat Bobek af 10.6.2021, C-177/19, ECLI:EU:C:2021:476). Den omfattende udledning af særdeles miljøskadelige nitrogenoxider tilsidesætter rettigheder for naturen i et omfang, der ikke er tilladt; dette gælder bl.a. retten til respekt for integritet, der følger analogt af chartrets artikel 3.

Sådanne rettigheder for naturen kan udledes både af chartret og de europæiske traktater, bl.a. ved analog anvendelse heraf. Det ubestemte begreb »enhver« [i den tyske version af chartret benyttes ordet »Person«], der anvendes mange steder i chartret, omfatter også naturen eller enkelte økosystemer [udelades]. Det ville også være selvmodsigende at tilkende kunstig intelligens retssubjektivitet, sådan som det tilstræbes på europæisk plan, men at undlade at gøre dette for så vidt angår økosystemer.

Henset til *omfanget og alvoren* af de økologiske udfordringer er det nødvendigt at anerkende specifikke rettigheder for naturen ved at fortolke og anvende gældende ret på denne måde. EU-retten giver mulighed herfor [udelades].

Der er i hvert fald tale om et fundamentalt paradoks: I århundreder er kapitalens interesser og økonomiske interesser blevet retligt reguleret og sikret [udelades], og aktuelt sker dette for kryptovalutaer, hvorimod økologiske interesser traditionelt overses. Naturens og miljøets iboende værdi og betydningen heraf for mennesket – uden natur og miljø er det slet ikke muligt at udøve nogen menneskerettigheder – ignoreres.

Det er i overensstemmelse med en global tendens at anerkende rettigheder for naturen [udelades].

Forfatninger og domstole i »Global South«-lande, f.eks. Ecuador og Columbia, sætter standarder herfor. Den colombianske forfatningsdomstol har således tilkendt en flod, Rio Atrato, og den colombianske del af Amazonas retspersonlighed. Der kan spores en lignende udvikling i mange andre retsordener. Dette er f.eks. tilfældet i New Zealand og, aktuelt, i Schweiz og Sverige (jf. også dom fra den schweiziske Bundesgericht [forbundsdomstol] om grundlæggende rettigheder for primater af 16.9.2020, 1C_105/2019).

EU-retten er desuden åben over for internationale påvirkninger. Den dynamiske åbningsklausul i chartrets artikel 53 giver mulighed for at tilslutte sig omtalte globale retsudvikling [udelades].

Chartrets garanti for den menneskelige værdighed taler heller ikke imod, men derimod for at anerkende rettigheder for naturen. Det følger nemlig af garantien

for den menneskelige værdighed, der er forankret i chartrets artikel 1, og præambelens krav om ansvar over for det menneskelige fællesskab og de kommende generationer, at der består en pligt til gennem anerkendelse af rettigheder for naturen også at give kommende generationer mulighed for at leve et frit, selvbestemt og værdigt liv.

Dette vil ikke blot bidrage til at fremme friheden fra generation til generation langt ud i fremtiden, men også styrke den tanke om lighed, der er forankret i chartret. Dette er i overensstemmelse med den solidaritetsforpligtelse, der ligger bag hele chartret. Den Europæiske Unions grundlæggende rettigheder – lige fra retten til livet til ejendomsretten – og deres beskyttende karakter medfører en forpligtelse til at anerkende rettigheder for naturen.

Der henvises i øvrigt til lignende forelæggelsessager i forbindelse med »dieselskandalen«, f.eks. fra Landgericht Ravensburg [den regionale ret i første instans i Ravensburg].

[Udelades] [Forelæggelseskompetence i henhold til national ret]

De betænkeligheder vedrørende de tyske domstoles uafhængighed, der blev ytret i den tidligere forelæggelseskendelse af 15. juni 2020 (sag C-276/20), fastholdes.

[Udelades]

ARBEJDS
DOKUMENT